

EMİNE İŞINSU VE TARIK'IN HAYALİ

Konuralp Ercilasun

- Emine İşinsu, özellikle son yarım asrın Türk romancılığında önemli bir yer tutmaktadır. Aslında birçok türde eser vermiş olmasına rağmen daha çok romanlarıyla okurlarının, özellikle Türk gençliğinin hafızasında derin izler bırakmıştır. Etki sahası romanları kadar geniş olan diğer bir faaliyeti de *Töre* dergisini çıkarmasıdır. *Töre*, 1970'li yıllarda milliyetçi camianın entelektüel birikimini yansıtan ve aktaran önemli bir süreli yayındı.

Emine İşinsu'nun modern Türk edebiyatında ön plana çıktığı tür roman olduğu için bu yazıda bazı romanlarının bir Türk genci olarak üzerimde bıraktığı etkilerden bahsetmeye çalışacağım.

Emine İşinsu'nun romanlarıyla tanışmam ortaokul çağlarıma uzanıyor. Kitap okuma merakım Atsız'ın *Bozkurtlar*'ını bitirmemden itibaren tarihî roman tutkusuna dönüşmüştü. Dolayısıyla önce Atsız'ın romanlarını okudum. Fakat Atsız, az roman yazmıştı. Kısa zamanda başka tarihî romanlar aramaya başladım. Tabii ki Atsız'ın romanlarından sonra her roman aynı tadı vermiyordu. Bu arayış sırasında önce Aptullah Ziya Kozanoğlu'nun kitaplarıyla tanıştım. Onun külliyatı daha büyüktü ve bu sebeple beni epeyce bir süre oyaladı. Fakat o seri de bitmişti. İşte o zaman Emine İşinsu'nun *Tutsak* romanını elime aldım.

Tutsak, belki bir tarihî roman değildi. Kerkük Türklerinin kendi dönemimizdeki acılarını anlatıyordu. Tarihî bir romandan farklı olarak bitmiş bir süreç değil, hâlâ devam etmekte olan süreçlerden bir kesitti. Fakat herhâlde o zamanki çocuk zihnimde belki de Türkiye dışındaki Türk diyarları bana eskilerden süzülüp gelen enstantaneler gibi geliyordu. O sebeple âdeta bir tarih romanı duygularıyla okudum hatırlıyorum. *Tutsak* bir roman olarak beni sarıp sarmalayarak içine aldı, Kerkük'e götürdü. Romanın kahramanı Tarık, Kerkük'ü

anlatıyordu. Onun anlattığı Kerkük çıplak, sarı ve acıydı. Bunları anlattığı Ceren için Kerkük, bir yer ismi olmaktan çıkıp karşısında kanlı canlı Tarık olarak beliriyordu. Ceren’de oluşan etki, aslında okuyucuda oluşan etkiydi. *Tutsak* romanını okumakla, Kerkük bizim için de uzakta bir diyar veya haritada bir yer ismi olmaktan öteye geçiyor, duygularımızla bütünleşiyordu.

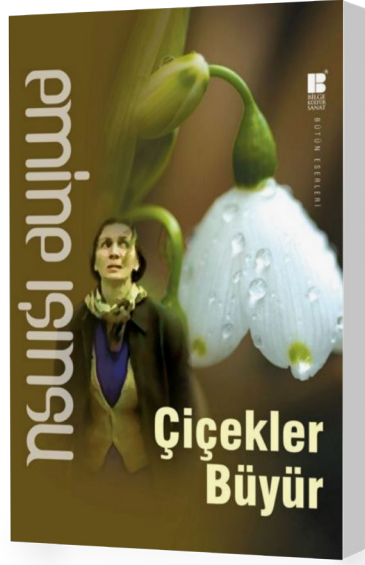
Tutsak’ın Tarık’ı bir Kerküklü olmasının yanı sıra aynı zamanda diğer Türk diyarlarını da düşünüyordu ve bir Turan hayal ediyordu. Hayalindeki Turan’ı şöyle tasvir ediyordu:

Sonsuz bir düzlük gibi tasavvur ettim Turan’ı, sınırsız ve mavi-yeşil bir düzlük, gözünün önüne getirebiliyor musun? İşte onun üzerinde güzel taylar, başıboş koşuyorlardı hep. Amma ne koşu! Hürriyetin ta kendisi! Bu koşu rüzgârını iliklerimde duyar ve coşardım!.. Deynekten atlarım vardı, mahallenin sokaklarında tozu dumanı birbirine katardım... Arkamda, çocuklar, askerlerim! Eyt, ver elini Turan!.. Esaslı bir kumandandım ha!..

Tarık’ın Turan hayali, tam bir bozkırdı. *Tutsak*’ı okumamın üzerinden yıllar geçmişti, hatta içeriğini unutmuştum. Anadolu dışındaki ilk bozkırı Başkurdistan’da gördüm, sonra yıllar geçtikçe Kazakistan, Kırgızistan ve Moğolistan’ı farklı farklı zamanlarda bozkır coğrafyasını gördüm. Türklerin ata diyarı gerçekten Işınsu’nun Tarık’a söylediği gibiydi. Sınırsız ve mavi-yeşil bir düzlük, tabiatla bütünleşme, bunun hissettirdiği bir yandan özgürlük, diğer yandan yalnızlık duygusu...

O yıllarda Işınsu Hanım’ın beni saran diğer bir romanı *Çiçekler Büyür* oldu. *Tutsak*’ın Kerkük’ünden çıkmış, *Çiçekler Büyür* ile Bulgaristan’a gelmişim. Kerkük’teki acılar bitmiş, Bulgaristan’daki acılar başlamıştı. Romanın kahramanı İlay’ın gözünden ve duygularından, Bulgaristan’daki olumsuz durumları bire bir yaşıyorduk. Bunda İlay’ın iç dünyasına nüfuz etmemizin etkisi büyüktü. Bilge Ercilasun’un tespitine göre roman-çı burada” şuur akışı tekniği”ni kullanmıştı.

Çiçekler Büyür yazıldığı sırada henüz ne Aysel olayı patlamıştı ne de Naim Süleymanoğlu Türkiye'ye gelmişti. İşte böyle bir ortamda, dünya ölçeğinde çok yakın ama bizim çocuk zihnimize göre çok uzak bir diyardan bir "hikâye" okuyorduk. Bulgaristan'da Türklerin önceden verilmiş haklarının birer birer ellerinden alınması, adım adım bizim de kalbimize işliyordu...

Özellikle *Çiçekler Büyür* romanı ile denilebilir ki Emine Işınsu, Türk romancılığına "Türk dünyası"nı bir kavram ve farkındalık olarak sokmuştur. Ondan önce Hüseyin Nihal Atsız, Aptullah Ziya Kozanoğlu, Feridun Fazıl Tülbentçi veya Enver Behnan Şapolyo gibi birçok yazar vasıtasıyla tarihî romanlar zaten revaçtaydı. Fakat kendi yaşadığımız çağda Türkiye dışındaki Türklerle ilgili romanlar, Emine Işınsu'ya kadar yok denecek kadar azdı. Bu özelliğiyle Işınsu Hanım, romanda yeni bir alan açmıştır denebilir. Gerçekten de özellikle *Çiçekler Büyür*, Türk gençliği üzerinde çok etkili oldu. O kadar ki, bu romandan sonra insanlar çocuklarına İlay ismini vermeye başladılar. Bugün Türkiye'de bu ismi taşıyan birçok kişinin ilhamı, *Çiçekler Büyür*'ün İlay'ından gelmiştir.

Emine Işınsu, roman yazardı. Ama romanı rastgele yazmazdı. Yazdığı romanlardan önce âdeta bir araştırmacı gibi ciddi araştırmalar yapardı. Mesela *Çiçekler Büyür* romanı için, Bulgaristan'dan göçmüş Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Ahmet Cebeci ile çok uzun konuşmalar yapmış, ondan hatıralarını ayrıntılarıyla dinlemişti. Ahmet Cebeci, Bulgaristan'da çok ciddi zulümlere maruz kalmış, Bulgaristan'ın meşhur Belene Kampı'na hapsedilmiş, sonra da çok korunaklı bu yerden kaçmayı başarmış bir Bulgaristan Türkü idi. Romancı olarak Işınsu Hanım'ın bu gerçek hikâyeleri en ince ayrıntısına kadar dinlemesi ve not alması elbette ki romanlarını da çok değerli ve gerçekçi kılıyordu.

Nitekim *Çiçekler Büyür* yazıldıktan yıllar sonra Bulgaristan'daki Türklere yapılan zulüm Türk kamuoyunda ciddi yankı buldu. Dönemin Bulgar rejimi zorla Türklerin isimlerini değiştiriyor ve Türklere çeşitli baskılar uyguluyordu. Kamuoyunda Belene Kampı'nın adı daha çok duyulmaya başlamıştı.

O yıllarda halterci Naim Süleymanoğlu'nun Türkiye'ye sığınmasıyla Bulgaristan'daki Türklerin durumu sadece Türkiye'nin değil, aslında bütün dünyanın gündemine gelmişti. Bu sırada Aysel vakası da Türkiye'nin gündemine girdi. Aysel, Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmış bir çiftin Bulgaristan'da kalmış

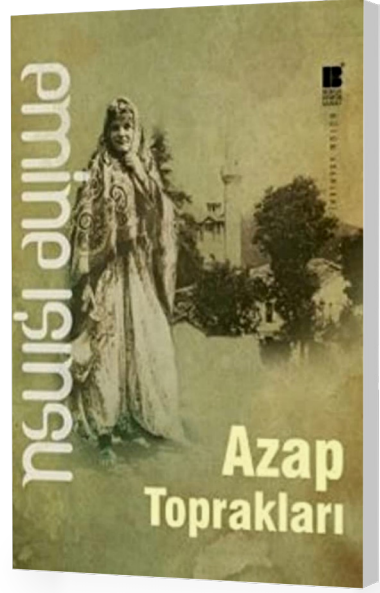
kızlarıydı. Türk kamuoyunu doğrudan meşgul eden ve derinden etkileyen bu dramatik durum, o yıllarda Türk televizyonunda bir dizi konusu da oldu. Dizinin bölümleri yayımlandıkça, Aysel'in akıbetine yönelik endişeler de artıyordu. Nihayet Bulgaristan hükûmeti baskıya dayanamayarak bu genç kızı Türkiye'deki ailesine kavuşması için gönderdi. Bir süre sonra da Bulgaristan, kendi topraklarındaki Türkleri bu sefer göçe zorladı. 1980'lerin sonunda birçok Bulgaristan Türkü, yurtlarını, hatıralarını bırakmak zorunda kaldılar ve anavatan olarak gördükleri Türkiye'ye yerleştiler.

İşinsu Hanımefendi'nin *Çiçekler Büyür* ile resmettiği acı gerçek, yıllar sonra işte bu şekilde bütün ülkenin gündemi olmuştu. Sanki yazar, ileride buna benzer olaylar yaşanacağını hissetmişti. Bunda, Emine İşinsu'nun özellikle tarihi ve Türk dünyası romanlarındaki gerçekçi üslubun etkisi büyük olsa gerektir. Bu gerçekçilik de yukarıda belirtildiği gibi yoğun bir araştırmanın eseri idi.

Emine İşinsu'nun bir diğer romanı da *Azap Toprakları* adını taşıyor ve bu da Batı Trakya Türklerinin dramını anlatıyordu. Bunda da diğerlerinde bahsettiğimiz aynı gerçekçiliği ve Türk topluluklarının çektiği acılara karşı aynı duyguları hissetmek mümkündü.

Emine İşinsu'dan sonra romanlarda Türk dünyası konusu artık daha sık işlenmeye başladı ve özellikle 2000 yılından sonra, bu konuyu işleyen romanlarda deyim yerindeyse ayrı bir patlama yaşandı.

Yazımızın sonunda, Tarık'ın Turan'ına tekrar dönelim. Roman yazıldığı zaman Sovyetler Birliği vardı. Şimdi bu devlet yok ve birçok yeni Türk devleti var. 1991'deki bağımsızlıktan itibaren toplanan Türk Zirveleri, alınan kurum-sallaşma kararı sonucu 2009'da Türk Konseyine dönüştü. Şimdi de adı Türk Devletleri Teşkilatı oldu. Türkiye Türkleri, ata diyarlarına gidiyor, iş yapıyor, okuyor, geziyor. Türkiye dışı Türkler, Türkiye'ye geliyor, aynı şekilde iş yapıyor, okuyor, geziyor. Halklar arasında özellikle sosyal medya sebebiyle beklenenden daha hızlı bir yakınlaşma oluyor. Kısacası, Emine İşinsu'nun kurguladığı Tarık'ın hayali, bugün Türk Devletleri arasındaki resmî ve özel iş birliklerinde yaşıyor!..

Kaynaklar¹

Emine Işınsu, *Azap Toprakları*, 1970.

Emine Işınsu, *Tutsak*, 1973.

Emine Işınsu, *Çiçekler Büyür*, 1978.

Ercilasun, Bilge, "Tutsak Romanında İç Gözlem", *Türk Roman ve Hikâyesi Üzerine*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2012, s. 77-85.

Ercilasun, Bilge, "Romanda Gerçeklik Olgusu ve Türk Romanında Balkanlar", *Türk Roman ve Hikâyesi Üzerine*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2012, s. 96-122.

¹ Yazıdaki kronolojinin daha iyi anlaşılması için Emine Işınsu romanlarının özellikle ilk baskı yılları verilmiştir.